
VITT. EMANUELE

S. PACHOMII COENOBIORVM QVONDAM PER AEGYPTVM FVNDATORIS
REGVLA

E Syriaco Graecoq. in Latinum a B. Hieronymo conuersa.

Item B. Anselmi de vita aeterna sermo.

Vtrumq. numquam antea, nunc autem ab Achille Statio Lusitano primum editum.

INLVSTRISSIMO AC REVERENDISS.
D. PAVLO ARETIO S. R. E. CARD.
DD.

ROMAE, Apud Hæredes Antonij Bladij Impressores Camerales. Anno Iubilæi. M. D. LXXV.
Cum licentia Superiorum.

PAVLO ARETIO
EPISCOPO PLACENTINO
AC S. R. E. CARDINALI
AMPLISSIMO
DOMINO SVO IN CHRISTO
SVMME OBSERVANDO

Achilles Statius Sal.

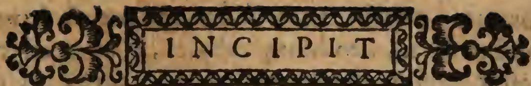

ONGO, *fateor, interuallo, idq. magna mea, quid enim me purgē, culpa officium erga te meum interruptum reddo. Namq. semel ad te salutandi, cōueniendiq. tui caussa venientem me sic humaniter accepisti, tam multa non modo non petenti mihi, sed ne speranti quidem liberaliter obtulisti, vt & ventitandi ad te copiam feceris, & omnia mea officia quanti a te fierent in posterum, plane tunc intellegerem. Sed vt prudentis hominis est in morbum ne incidas prouidere, sic illud proximum, curare, & quaerere insidentem pestem qua ratione depellas. Ergo ego, tametsi apud te culpā sat erat agnouisse, volui tamen quasi propitiatorium munus accedere. Id vero est Pachomij sanctissimi viri regula caelitus ad illum per Angelum delata, vel ad regulam potius ab eo ac discipulis eius Theodoro & Orsisio sanctissimis viris addita praecepta. Quod ipsum facile intellegi potest e regula illa angelica, quam in Pachomij vita expositam, in huius calcem opusculi reiecimus, quo videlicet titulum exemplaris quo*

quomodo tueremur, quem regulae illius insignis fama, nomen secuta Pachomij diuinorum hominũ praeceptis salutarib. praefixerat. Cuius libelli fides, atq. auctoritas, si nihil aliud, beati Hieronymi interpretis fide, atq. auctoritate nituntur. Quia vero ei, qui Angelicam in terris vitam e praescripto Dei, atq. Angeli duxerit, proposita est in caelo Angelorum inexplicabilis illa felicitas, in extremis enim regulis ea fere solet vsurpari clausula, Facienti haec vita erit aeterna, ad regulã addidi beati Anselmi de vita beata sermonem dulcissimũ, non illum quidem ab eo scriptum dictatumue, sed habitum, & fidelissimi hominis arrectis attentisq. exceptum auribus. Quod munus profecto nulli, quam tibi rectius omnino mitti debuit, qui summae religionis propositum tamdiu tenueris, & vero etiam nunc in summa dignitate teneas. Sed reprimam me, ac ne voluptatem in legendo tuam laudator corrumpam importunus, istumq. ad haec cognoscenda acriter intentum animum aliené, parcam tuis laudibus. quas amplissime sic explicasse me puto, cum ceterar. regularum regulam, & admirabilia illa praecepta alia, tum praeterea supernis illis opib. ac delicijs adfluentem beatumq. sermonem nullius in domum, quam tuam potius aptiusq. videor intulisse. Vale. Dat. Romae. XII. Kal. Maias. M. D. LXXV.

INCI-

INCIPIT

REGVLA S. PACHOMII, QVAM ANGELO REVELANTE CONSCRIPSIT,

& Hieronymus Presbyter de graeco in latinum vertit sermonem.

Incipit Prologus Sancti Hieronymi.

VAMVIS acutus gladius & leuigatus, si diu in vagina conditus fuerit, sordescit robigine, & splendorem pristini decoris amittit. Vnde & ego maerens super dormitione sanctae & venerabilis Paulae, non quo contra praeceptum apostoli facerem, sed quo multorum incisa illius morte refrigeria suspirarem, accepi libros ab homine Dei Siluano presbytero mihi directos, quos ipse ab Alexandria missos susceperat, vt mihi iniungeret transferēdos. Aiebat enim quod Thebaicis coenobijs, & in monasterio † moeta nocteq. de tanobo in paenitentiā felicis nominis conuersione mutatum est, habitarent plurimi latinorum, qui ignorarēt Aegyptiacū Graecumq. sermonē, quo Pachomij & Theodori & Orsiesij praecepta conscripta sunt. Qui primi per Thebaidem & Aegyptum coenobiorū fundamenta iecerunt iuxta praeceptū Dei, & Angeli, qui a Deo sub hanc institutionem missus venerit. Itaq. quia † diu tacueram, & dolorem meum silentio de-

Hoc Angeli factū testātur antiquissimi grauissimiq. viri, Palladius in Lausiacis, vbi de Pachomio, & Dionysius exiguus interpres libri de vita Pachomij. & Gennadius in catalogo virorum inlustrium.

† Forte, Metanoeas qđ de Tanobo in paenitēntiā felicis &c.

† Forte, qui,

uoraram,

uoraram, vrgebant autem miſsi ad me ob hanc cauſſam ipſam Leontius presbyter, & ceteri cũ eo fratres, accito notario, vt erant de Aegyptiaca in Graecam linguã verſa noſtro ſermone dictaui, vt & tantis viris imperantibus, ne dicam rogantibus obóedirem, & bono, vt aiunt, auſpicio longũ ſilentium rũperem, reddens me priſtinis ſtudijs, & ſanctae ſeminae refrigerans animam, quae monaſteriorũ ſemper amore flagrauit, & quod viſura erat in caelo, hoc in terris meditata. Venerabilis quoq. virgo filia eius Euſtochiũ haberet quod ſororibus agẽdum tribueret, noſtriq. fratres Aegyptiorum, hoc eſt, Thabẽſium monachorum exempla ſequerentur, qui habẽt per ſingula monaſteria patres, & diſpenſatores, & hebdomadarios, ac miniſtros, & ſingularum domorum praepoſitos, ita vt in vna domo quadraginta plus minuſue fratres habitent, qui oboediant Praepoſito. ſuntq. pro numero fratrum triginta, vel quadraginta domus in vno monaſterio, & ternae, vel quaternae domus in vnam tribum foederantur, vt vel ad opera ſimul vadant, vel in hebdomadarum miniſterio ſibi ſuccedant per ordinem.

Explicit Prologus.

INCI-

INCIPIT REGVLA S. PACHOMII.

VICVMQ. primus in monasterio ingreditur, primus sedet, primus ambulat, primus psalmũ dicit, primus in mensam extendit manũ, prior in ecclesia communicat, nec aetas inter eos quaeritur, sed professio. Aegrotãtes miris substentantur obsequijs, & ad omnem copiam praeparatis cibis. sani maiori pollent abstinentia. In hebdomada die quarta, & sexta sabbati ab omnibus ieiunatur, excepto pentecoste. Alijs diebus comedunt qui volunt post meridiem, & in cella similiter mensa ponitur propter laborantes senes, pueros, aestusq. grauissimos. Sunt qui secundo parũ comedũt, alii qui prãdii, siue cenae † vno tantum cibo contenti sunt. Nonnulli gustato pane paullulum egrediuntur. Omnes pariter comedunt. Qui ad mensam ire noluerit, in cella sua panem tantum, & aquam, ac sal accipiat, siue in vno die voluerit, siue in biduo.

† Forte, deest, tempore.

Cumq. maior, vel stans prior in gradu, manu percusserit, de scripturis quidpiam reuoluens memoriter, vt oratio finiatur, nullus consurget tardius, sed omnes pariter eleuabuntur.

Nemo aspiciat alterum operantem, vel orantẽ, sed defixis luminibus vnusquisq. in suo opere sit intentus.

Haec sunt praecepta vitalia tribus a maioribus tradita. Si acciderit psallendi tempore, vel orandi, aut in medio lectionis aliquis loquatur, aut rideat,

† Forte, soluet. † solum cingulũ, & inclinata ceruice manibus ad inferiora depressis stabit ante altare, & a principe monasterii increpabitur. hoc idem facient & in conuentu fratrum, cum aduescendum pariter conuenerint.

Quando ad collectam tuba insonuerit per diẽ, qui vna oratione tardius venerit, superioris increpationis ordine increpabitur, & stabit in loco cõuiuii. Nocturno vero, quia corporis infirmitati plus aliquid conceditur, qui post tres orationes venerit, eodem & in collecta, & in uescendi ordine corripietur.

Quando in collecta orant fratres, nemo egrediatur absq. iussione maiorum, nisi interrogauerit, cõcessumq. ei fuerit exire pro naturae necessitate.

† Forte, retineant. Omnes memoriter † retexerint quae sibi fuerint imperata, de quibus siquis oblitus fuerit aliquid, & haesitauerit in dicendo, neglegentiae, & obliuionis increpabitur.

In die Dominica in collecta, in qua offerẽda est oblatio, absq. praeposito domus, & maioribus monasterii, qui alicuius nominis sunt, nemo psallendi habeat potestatem. psallente autem quolibet de maioribus, idest, dicente responsoriũ, siquis defuerit, statim ante altare paenitentiae, & increpationis ordinem sustinebit.

De collecta, in qua offerenda est oblatio, qui sine praecepto maioris exierit, statim increpabitur.

Mane per singulas domos finitis orationibus non statim ad suas cellas reuertentur, sed conferẽt inter se quae praepositos audierint disputantes, & intrabũt cubilia sua. Disputatio autem a praepositis domorum per singulas hebdomadas tertio fiet, & in

& in ipſa diſputatione ſedentes, ſiue ſtantes fratres ſuum ordinem non mutabunt, iuxta domorũ ordinem, & hominum ſingulorum.

Si quis dormitauerit ſedens praepoſito domus, vel monaſterij principe diſputante, ſtatim ſurgere † compellitur, & tamdiu ſtabit, donec ei videatur vt ſedeat. † Forte, cō pelletur.

Quando ſignum inſonuerit, vt cõueniant, & audiant praecepta maiorum, nullus remanebit, nec ſuccendetur focus antequam diſputatio compleatur. qui vnum mandatum de his praeterierit, praedictae correptioni ſubiacebit.

Dimiſſa collecta ſinguli egredientes vſq. ad cellulas ſuas, & vſq. ad ueſcendi locum de ſcripturis aliquid meditabuntur, nullusq. habebit opertum caput meditationis tempore.

Cum autem ad ueſcendum venerint, ſedebunt per ordinem ſtatutis locis, & operient capita ſtatim. Vt tibi a maiore fuerit imperatum, vt de alia menſa ad aliam tranſeas, ire debebis in nullo penitus contradicens. Nec ante Praepoſitum domus tuae manum in menſa extendas, nec circumſpicias veſcentes alios. Vnusquiſq. Praepoſitorum docebit in domo ſua quomodo debeant cum diſciplina, & manſuetudine comedere. Quod ſi quis vel locutus fuerit, vel riſerit in ueſcendi tempore, aget paenitentiam, & in eodem loco mox increpabitur, & ſtabit, donec ſurgant alij de veſcendo.

Si quis ad comedendum tardius aduenerit, excepto maioris imperio, ſimiliter aget paenitentiam, aut ad domum ieiunus reuertetur.

Si aliquid neceſſariũ fuerit ad menſam, nemo audebit loqui, ſed miniſtrantibus ſigni ſonitũ dabũt.

Si egreſſus

Si egressus fueris a cibo, ne loquaris in redeundo, donec ad locum tuum perueneris.

Ministri absq. his, quae in commune fratribus praeparata sunt, nihil aliud comedant, nec mutatos cibos sibi audeant praeparare.

Qui percutit ad uescendum, dum congregantur fratres, meditetur aliquid in praecipiendo. Qui ante † foris cõuiuij egredientibus erogat fratribus dulciamina, in tribuendo meditetur aliquid de scripturis.

† Forte, sores.

Qui suscipit ea quae dantur, non in cucullo, sed in pelle accipiat, nec ante gustabit de his quae acceperit, donec ad domum peruenerit.

Ipse autẽ qui ceteris diuidit, suã partem a Praeposito accipiet. Quod & ceteri ministri faciãt accipiẽtes ab alio, & nil sibi suo arbitrio vindicantes.

Nemini plus alteri dabit, quam alter acceperit. quod si obtenditur infirmitas, Praepositus domus perget ad ministros aegrotantium, & ab his quae necessaria sunt, accipiet.

Si de ipsis ministris aliquis aegrotauerit, non habebit licẽtiam introeundi in coquinã, vel cellariũ, & sibi aliquid auferendi, sed ei ceteri ministri id quod necessarium viderint, dabũt. nec permittitur coquere sibi quod desiderabit, sed praepositi domorum quae necessaria viderint ei, ab alijs ministris accipient.

Nullus introeat locum aegrotantium, qui non aegrotat. Qui aegrotauerit, a praeposito domus ducitur in triclinium aegrotantium. quod si opus habuerit palliolo, aut tunica, aut ceteris quae ad operiendum, vel ad uescendum necessaria sunt, ipse praepositus accipiet a ministris, & dabit aegrotãti.

Nec

Nec poterit languidus ingredi cellam vescentium, & comedere quae desiderat, nisi a ministro qui huic rei praepositus est, ducatur ad vescendũ. Nõ ei licebit de his quae acceperit in loco aegrotantiũ ferre ad cellulam suam, nec pomum quidem.

Qui pulmẽtaria coquunt, ipsi nihil † edentibus ministrabunt. † Forte, edentes.

Vinum, & liquamen, absq. loco aegrotantium nullus attingat.

Si aliquis eorum qui peregre mittuntur, in itinere, vel in via aegrotauerit, necessitatẽ, siue desiderium † comedẽdi liquamẽ de piscibus, vel † aliarũ rerum † comedere quae nõ consueuerunt, non mãducabit cũ fratribus ceteris, sed separabitur, & dabitur ei a ministris ad omnem abundantiam, vt in nullo frater languidus contristetur.

† Forte, deest habens.
† Forte, deest, aliquid
† Forte, comedi.

Aegrotantem absq. concessu maioris nullus audeat visitare, nec propinquus quidem atq. germanus sine imperio praepositi domus ministrandi habebunt potestatem.

Si vnum ex his ab aliquo fuerit praetermissum atq. neglectum, increpatione solita emendabitur.

Siquis accesserit ad ostiũ monasterij volens saeculo renuntiare, & fratrum congregari numero, non habebit intrandi potestatem. sed prius nuntiabitur patri monasterij, & manebit paucis diebus foris ante ianuam, & docebitur orationem dominicam, & psalmos quantos potuerit discere, & diligenter sui experimẽtum dabit, † ne forte aliquid fecerit, & turbatus ad horam discesserit, aut sub aliqua potestate sit, & vtrum possit renuntiare parentibus suis, & propriam facultatem contemnere. Si eum viderint aptum ad omnia, tunc docebitur & † Forte, num.

reliquas

reliquas monasterij disciplinas, quas facere debeat, quibusq. seruire siue in collecta omnium fratrum, siue in domo cui tradendus est, siue in uescendi or-

† Forte, vt

dine, † & instructus atq. perfectus in omni opere bono fratribus copuletur. Tunc mutabunt eum vestimentis saecularibus, & induent habitum monachorum. tradetur ostiario, vt orationis tempore adducat eum in conspectũ omnium fratrum. sedebit in eo loco, in quo ei praeceptum fuerit. vestimēta autem quae secum detulerat, accipient qui huic rei praepositi sunt, & inferentur in repostorio, & erunt in potestate principis monasterij.

† Forte, habeat.

Forte, xenodochij.

Nemo manens in monasterio suscipiendi quēpiam ad uescendum habet † potestatem, sed mittet eum ad ostium exinoditij, & suscipiatur ab his qui huic rei praepositi sunt.

Forte, xenodochij.

Quando ad ostium monasterij aliqui venerint, si clerici fuerint, aut monachi, maiori honore suscipiantur. lauabunt pedes eorum, seruabunt euangelij praecepta, & deducent ad locum exinoditij. praebebunt omnia quae apta sunt vsui monachorum. Quod si voluerint orationis tēpore atq. collectae venire ad conuentum fratrum, si eiusdem fidei fuerint, minister exinoditij nuntiabit patri monasterii, & sic deducentur ad orandum.

Forte, xenodochij.

Si saeculares homines, aut debiles, aut vasa infirmiora, idest, mulierculae venerint ad ostium, suscipient singulos in diuersis locis iuxta ordinem praepositi, & sexus sui, praecipue feminas maiori honore & diligentia curabũt, cum omni timore Dei, & locum separatum ab omni virorum victima eis tribuant, vt nulla sit occasio blasphemādi. Quod si ad vesperam venerint, abiicere eas nefas est, sed

Forte, vicinia.

accipient

accipient, vt diximus, separatũ locum, & clausum cum omni disciplina atq. cautela, vt grex fratrum libere suo officio seruiat, vt nulli detur offendiculum detrahendi.

Siquis ante ostium steterit monasterii dicens se velle videre fratrem suum, vel propinquũ, Ianitor nuntiabit patri monasterii, & ille accitum interrogabit praepositum domus, si apud eum sit, & permittente eo accipiet comitem egressionis suae, cuius fides probata est, & sic mittitur ad fratrem vidẽdum, vel ad proximum. Si forte aliquid attulerit ciborum, quibus in monasterio vesci licitum est, suscipere ipse nõ poterit, sed vocabit Ianitorem, & ille allata suscipiet. quae si talia fuerint, quae cum pane vescenda sint, nihil horum eis † quibus allata sunt, accipient, sed cuncta ad loca aegrotantium deferentur. † Forte, ij.

Si fuerit nũtiatũ quod de propinquis quis aegrotet, Ianitor primus nuntiabit patri monasterii, & ille accitum interrogabit Praepositum domus. Videbunt virum cuius fides, & disciplina probata sit, & mittent cum eo, vt visitet aegrotantem. tantum accipiet viatici, quantum Praepositus domus eius decreuerit.

Quod si necessitas inpulerit, vt foris maneat, & vescatur in paterna, aut in propinquorum domo, hoc nõ faciet, sed manebit in dominico, vel in monasterio eiusdem fidei. Quod si ei adfines, vel cognati praeparauerint cibos, & apposuerint, nec accipient omnino, nec vescentur nisi his, quae in monasterio edere consueuerunt. non gustabunt liquamen, nec vinum bibent, nec aliud quippiam quorum edendi non habent consuetudinem. Si a pa-

rentibus quippiam acceperint, tantum comedent quantũ in via sufficit. Cetera quae remanserint, dabunt Praeposito domus suae, & ille portabit in cellam languentium.

Si propinquus alicuius, aut consanguineus mortuus fuerit, prosequendi funus non habebit potestatem, nisi pater monasterij praeceperit.

Nullus solus mittatur foras ad aliquod negotiũ, nisi iuncto & altero. Quando autem reuersi fuerint in monasteriũ, si viderint ante ostium quaerẽtem aliquẽ suorum affinium de his qui in monasterio commorantur, non audebunt ire ad eum & nuntiare, vel vocare. & omnino quidquid foris gesserint, & audierint, in monasterio narrare non poterunt.

Si signum datum fuerit vt egrediantur ad opus, Praepositus antecedet eos, & nullus in monasterio remanebit, nisi is cui pater praeceperit, & hi qui vadunt, quo pergunt non interrogabunt, sed vnusquisq. de scripturis aliquid meditabitur. Si forte eis alius occurrerit, vel voluerit cum aliquo eorum loqui, Praepositus, vel alius cui hoc iniunctum fuerit, occurrentibus respondebit. parentes nil loquantur saeculare, sed aut meditentur quae sancta sunt, aut certe silebũt. Nemo palliolum tollens secum † vadens ad operãdum, nisi concessione maioris. Operans non sedebit sine maioris imperio.

† Forte vadet.

Absq. Praepositi iussione nemo fratrum, si necessariũ habuerit, aliquẽ mittere poterit. quod si ipse qui maior est, cogitur necessitate ire ad aliquem locũ, officiũ suũ ei, qui post se est in ordine, delegabit.

Omnia autem ferramenta post operationem ad domum reportabuntur.

Siquis

Siquis lauare voluerit veſtimentum, commonebit Praepoſitum ſuum, & ille mittet cum eo aliũ, & lota veſte reuertuntur domum, & ſiccatam reponit ille, cui hoc iniunctum eſt.

Nullus de horto tollat olera, niſi ab hortulano acceperit.

Palmarum folia, vnde texuntur ſportae, nemo ſuo iure tollat, absq. eo cui palmae ſunt creditae.

Nullus vuas, aut ſpicas adhuc inmaturas comedere audeat propter ordinem diſciplinae, & omnino de omnibus quae in agro ſunt, vel in pomario nemo comedet ſeparatim antequam cunctis fratribus par exhibeat.

Qui coquent, ante quam fratres comedant, non audebunt edere.

Qui ſuper arbores pomarias, & ſuper vineas ſunt, nõ comedent de fructibus earum, niſi fratres prius comederint. ſi iuſsi fuerint pomorum, vel vinearum fructus colligere, Praepoſitus colligentiũ dabit in eodem loco ſingulis ad ueſcendum modica. & cum ad monaſterium venerint, inter ceteros fratres partes ſuas accipient. Si autem inuenerint ſub arboribus poma cecidiſſe, comedere non audebunt, ſed inuenta in tranſitu iuxta radices arborum collocabunt. Ipſe quoq. qui ceteris colligentibus diſtribuit, guſtare non poterit, ſed portabit ad diſpenſatorem, qui cum ceteris dederit, & ipſi tribuat partem ſuam.

Nullus in cella ſua reponat aliquid ad ueſcendũ absq. his quae a diſpenſatore acceperit.

Qui nolunt in commune veſci cum ceteris, quaſi maiori abſtinentiae † dedicantes, quando edere debuerint quod eis vna die ſufficiat, panem & ſal accipiant

† Forte dedicati eſt, ie.

accipiat tātum. Praeter monasterium & coquinam nulli coquendi cibos habeant potestatem.

Nemo in cella sua habeat praeter ea, quae monasterij lege praecepta sunt, nec paucos nummos, nec proprium sibi, quod † extra habitum suum. si quid inueneris, absq. contradictione auferes.

† Forte deest, sit.

Si quis trāsfertur de domo in alteram domum, excepto ea quae vsui quotidiano ad habitum necessaria sunt, secum transferre nihil poterit.

Nullus neq. exeundi in monasterio, neq. extra murum monasterii procedendi foras habeat facultatem, nisi interrogauerit Praepositum, & ille concesserit.

Cauendum est autem ne quis de domo in alterā domum verba transferat, nec de monasterio in monasterium, nec de monasterio in agrum, nec de agro in monasterium.

Si quis ambulauerit in via, vel nauigauerit, aut operatus fuerit foris, non loquatur in monasterio quae ibi geri viderit.

Non dormiat † praeter redine cellulam, cumq. ad dormiendum se collocauerit, alteri non loquatur. postquam obdormierit, si post somnum nocte euigilauerit, oret.

Si ieiunii instat dies, & sitire coeperit, bibere nō audebit.

Nemo lauare alterum poterit, aut vngere, nisi ei fuerit imperatum.

Nemo

† Forte legendum, p̄ter recline Sellullam. idest, extra Sellulā reclinem. sic ut Dionys. exiguus in vita Pachomij loquitur, Nec praeter mensam suos alibi circumferet aspectus. Namq apud Palladium graece sic erat, καθευδέτωσαν δὲ μὴ ἀνακλινόμενοι, ἀ-θρόνους οἰκοδομητὰς ὑπτιωτέρους πεποιηκότες ἐνθέντες αὐτοῖς τὰ στρώματα αὐτῶν. Quae vetus interpres, vt est in ueteri libro, sic vertit. Somnum vero capiant non iacentes, sed super instructas & paullulum reclines cathedras, & velatas palliis suis sedentes quiescant. Sic apud Horatium adclinis in VV. LL.

Nemò in tenebris alteri loquatur. Nullus cum altero dormiat ſtratu.[a] Manũ alterius nemo teneat. Siue ambulauerit, ſiue ſederit, aut ſteterit, vno cubito diſtet ab altero. Nullus attondeat caput absq. maioris arbitrio.

a Forte, ſtratus, vel eodem ſtratu.

Mutare de his quae a Praepoſito acceperit cum altero nõ audebit, nec accipiet melius, & dabit deterius, aut ecõtrario dans melius deterius accipiet. & in ueſtimento, & in habitu ſuo nil noui praeter ceteros cauſa decoris inueniet.

Nemo vadens in congregationẽ ad ueſcendum, dimittat codicem non ligatum. Codices poſt nonã [b] attendant ad quem pertinent.

b Forte, attendantur, vel, attendatur.

Si quis fratrũ laeſus fuerit, aut percuſſus, tamẽ lectulo non decumbit, ſed ambulat inualidus, & aliqua re indigebit, veſtimẽto, vel palliolo, & ceteris vtẽſilibus, Praepoſitus accipiet, & dabit. Cumq. ſanus fuerit, reportabit ſine mora vlla.

Nemo ab altero accipiet quippiam niſi praepoſitus iuſſerit.

In villam nullus vadat niſi miſſus. ſuper nudum dorſum aſini. Duo pariter non ſedebunt, nec ſuper remonem plauſtri.

Ad officinas diuerſarum artiũ ſoli pergent praepoſiti, vt accipiant quod neceſſarium eſt. Ad alterius cellulam intrare nullus audebit.

b Comedatũ aliquid etiã a germano fratre nullus accipiat.

c Forte, cõmẽdatum, vel cõmodatum.

Nihil in cella ſua absq. praepoſiti iuſsione quiſpiam condet, nec poma quidem.

Si Praepoſitus profectus fuerit, aut alter praepoſitus,[d] aut qui ſecundus eſt, curã proficiſcentis exerceat, vel quem ipſe praepoſitus elegerit de fratri-

d Forte. abundat, aut.

 bus,

bus, & curam ei suam iniunxerit.

Quando farinam conspergunt aqua, & massam a subijciunt, nemo alteri loquatur. & quando tabulis ad furnum deportant panes, simile silentium habebunt. tantũ de psalmis, aut de scripturis aliquid meditabuntur, donec opus impleant. Si quid necessarium fuerit, non loquantur, sed signum b his qui possunt adferre quae necessaria sunt. Quãdo ad miscendam farinam vocati fuerint, nullus resedeat in loco panes coquentium. exceptis his qui coctioni sufficiẽt, & quibus iussum fuerit, nemo remanebit.

a Forte, subigunt.

b Forte, desit, dent.

In nauibus similis disciplina est. Nemo a terra soluit c nauigium, funiculũ, nec mouet nauigium absq. iussione patris. In interiore parte nauis ceteris fratribus super transtra & tabulata quiescentibus nullus dormiat. Et saeculares homines dormire secum nullus patiatur. Vasa infirmiora cum eis non nauigabunt, nisi forte pater monasterij praeceperit.

c Forte, nauigij funiculum,

Nullus in domo sua audebit focum facere, nisi in commune omnibus succendatur.

Qui vna oratione tardius venerit, vel qui mussitauerit, aut locutus fuerit ad alterum, vel qui riserit in reliquis orationibus, constituto ordine aget paenitentiam.

Quando domi resident, non eis liceat loqui aliquid saeculare, sed si quid Praepositus de scripturis docuerit, vicissim inter se ruminẽt, & referent d nequis audierit, vel quae memoriter tenent.

d Forte, vel quae audierint.

Qui vas fictile fregerit, vel aliquam vtilitatem aduersus e monasterij, aget paenitentiam.

e Forte, monasterium.

Si frater dormierit, omnis eum fraternitas prosequatur, nemo exeat foras, nemo loquatur, nemo

remaneat

remaneat excepto maioris imperio.

Audito autem ſigno excitantis, aut voce pſallentis, omnes ſurgant currentes ad orationes. Nullus ante pſallat, niſi ei iuſſum fuerit, nec completo pſalmo alterum ſine Praepoſiti iuſsione audeat iungere. Nemo autem ante Praepoſitum ſuum, & ducẽ ſuum ambulet. Nullus remaneat de ordine ſuo.

Siquis aliquid perdiderit, ante altare publice corripietur. ſi vero de proprijs veſticulis fuerit quod perditum eſt, tribus hebdomadibus non accipiet, & in quarta acta paenitentia dabitur ei quod amiſit. Qui inuenerit aliquid, per tres dies ante collectam fratrum ſuſpẽdat, vt tollat qui cognouerit. lotum in domo nemo faciat absq. praepoſito, & omne quod nouum eſt, illius ſentẽtia diſponetur. Omnis correptio ita fiet, vt a diſiuncti b sũt qui corripiuntur, dimiſsis manibus & humiliato capite, emendaturos ſe promittentes vitia, in quibus arguuntur, veniam deprecentur.

a Forte, diſcincti b ſint.

Qui absq. ordine fratrum receſſerit, & poſtea acta paenitentia redierit, non erit in ordine ſuo absq. maioris imperio.

Qui rudis in monaſterio fuerit ingreſſus, docebitur prius quae debeat obſeruare, & cum doctus ad vniuerſa conſenſerit, dabunt ei. xx. pſalmos, aut duas epiſtulas apoſtoli, aut alterius ſcripturae partem. Et ſi litteras ignorauerit, hora prima, tertia, & ſexta vadat ad eum qui docere poteſt, & qui ei fuerit delegatus, & ſtabit ante eum, & diſcet ſtudioſiſsime cum omni gratiarum actione. Poſtea ſcribentur ei elementa ſyllabarum, verba ac nomina, & etiam nolens legere compellatur, & omnino nullus erit in monaſterio qui nõ diſcat litteras;

& de scripturis aliquid teneat, quod minimum est, vsq. ad nouum testamētum, & psalterium. Omne quod in conuētu fratrum audierint disputatum, cogentur inter se vt recolant.

Ad psallendum, & ad orandum nullus sibi occasiones inueniat, quibus se dicat occupatum, quasi ire non posit, & si in naui fuerit, & in agro, vel in itinere, & in monasterio quolibet opere & ministerio detentus, orandi & psallendi [a] tempore nō praetermittet.

[a] Forte, tēpora.

De puellarum disciplina. Nemo ad eas vadat visitandas nisi qui habet ibi matrem, vel sororem, aut propinquas, & consobrinas, seu matrem filiorum suorum. Si autem [b] de ante conuersione paterna eis debetur hereditas, aut aliqua caussa manifesta est, mittent cum his probatae aetatis virum ac vitae, & videbunt eas, & pariter reuertentur. Nemo vadat ad illas, nisi hi quos supra diximus. Ita vt primū faciant renūtiari patri monasterii, & ille mittet ad seniores qui in monasterio virginum delegati sunt. qui occurrent eis, & cum ipsis videbūt eas, quas necesse habebunt, cum omni disciplina & timore Dei. Non eis loquentur de rebus saecularibus.

[b] Forte, ante conuersionem.

Quicumq. de his mandatis aliquid praeterierit, absq. vlla dubitatione, neglegentiae atq. contemptus aget paenitentiam, vt posidere valeamus regna caelorum.

¶ Praecepta & instituta patris nostri Pachomij hominis Dei, qui fundauit ab exordio sanctae vitae communionem iuxta imperium dei. plenitudo legis caritas, scientibus tempus quod instet hora vt de somno consurgamus, & vicinior sit salus nostra.

noſtra, quam eo tempore cũ credidimus, nox proceſsit, dies autem appropinquauit. Deponamus opera tenebrarum, quae ſunt contentiones, detractiones, odia, & tumentis animi ſuperbia.

a Qui facilis eſt ad detrahendum, & dicit quod nõ eſt, b qui in hoc peccato fuerit deprehenſus, monebunt eum ſecundo, & ſi audire cõtempſerit, c ſeparabunt eum extra conuentum fratrum ſeptem diebus, & panem tantum cum aqua accipiet, donec polliceatur, atq. confirmet ab hoc vitio ſe receſſurum, & ſic dimittetur ei.

a In lib. ſent. patrũ de off. rect. eccl. c. 87.
b ſi.
c ſeparabitur.

Si iracundus & furioſus, ſi frequenter iraſcitur d ſine cauſſa, & propter rem inanem & vacuã, per ſex vices commonebitur, & in ſeptima facient eũ ſurgere de ordine ſeſsionis, & inter vltimos collocabitur, docebuntq. eum, vt ab hac mentis perturbatione mundetur. cumq. tres teſtes dignos teſtimonio adduxerit, qui pro eo polliceantur, nequaquam ſimile quid eſſe facturum, recipiet ſeſsionẽ ſuam. alioqui ſi permanſerit in vitio, moretur inter vltimos perdito priore loco.

d Ibidem. Sed ſine. particula. 51.

e Qui falſum cupit probare contra alterum, vt opprimat innocentem, tertio cõmonebitur, & poſtea reus erit iniquitatis ſuae, f de priori loco fuerit, ſiue de inferioribus.

e Ibidem.
f ſiue de priorib. ſiue de inferiorib.

g Qui habet peſsimam conſuetudinẽ, vt fratres ſuo ſermone ſollicitet, & peruertat animos ſimpliciorum, tertio commonebitur. ſi contempſerit, & obſtinato animo in duritia perſeuerauerit, ſeparabunt eum extra monaſteriũ, & verberabitur ante fores. h xxx nouem. dabũt ei ad veſcendum panem ſolum, & aquam, donec mundetur a ſordibus.

g In lib. ſent patrũ de off. rect. eccl. c. 88.
h Non eſt in li. ſent. patrum.

Qui habet peſsimã cõſuetudinẽ murmurãdi, &

 quaſi

quasi graui opere se opprimi queritur, docebunt eum quinquies quod sine caussa murmuret, & ostē dent perspicue veritatem, si post haec inoboediens fuerit, & est perfectae aetatis, ita eum habebunt, vt vnū de aegrotantibus, & ponetur in loco infirmorum, ibiq. alitur otiosus, donec redeat ad veritatem. Si autem iusta est illius querella, & a maiore inique opprimitur, qui eum scandalizauit, eidem sententiae subiacebit.

a In li. sententiae patrū de off. rect. eccl. c. 88.
b aut.
c nō est in lib. de off. rect eccl.

[a] Si inoboediēs quis fuerit [b] & cōtētiosus, aut cōtradictor, aut mendax, & est perfectae aetatis, deciens cōmonebitur, vt desistat a vitiis. [c] si autē audire noluerit, monasterij legib. increpabitur. quod si alterius culpa ad haec vitia deuoluitur, & hoc fuerit cōprobatū, ille qui caussa extitit, reus erit vltiōis.

d. In li. sentent. patrū de off. rect. eccl. c. 89.

[d] Si deprehensus fuerit aliquis de fratribus libēter cum pueris ridere, & ludere, & habere amicitias aetatis infirmae, tertio commonebitur vt recedat ab earum necessitudine, & memor sit honestatis ac timoris Dei. Si non cessauerit, corripietur vt dignus est correptione seuerissima.

e In eodē lib. c. 90.

[e] Qui cōtemnēt praecepta maiorum, & regulas monasterij, quae Dei praecepto constitutae sunt, & paruipendent seniorum consilia, corripientur iuxta ordinem constitutum, donec corrigantur.

Qui iudex est omnium peccatorum, & peruersitate mentis & neglegentiae reliquerit veritatem, viginti viri sancti & timentes dominum Deum, sine decem, & vsq. ad quinq. de quibus omnes dent testimonium, sedebunt, & iudicabunt eum, & degradabunt in vltimum gradum, donec corrigatur.

Qui conturbat fratrum animos, & facilis est ad detrahendum lites serens & iurgia, deciens commonebi-

monebitur, & si non fuerit emendatus, corripietur ordine monasterij, donec corrigatur.

Qui viderit de maioribus, & praepositis fratrū suorum tribulationem, & noluerit caussam tribulationis inquirere, eamq. contempserit, quaeretur causa a supradictis iudicibus inter fratrē atq. praepositum, & si deprehenderint neglegentia Praepositi, vel superbia coangustatum fratrem, & iudicasse eum non secundum veritatem, sed secundū personam, degradabitur de solio suo, donec corrigatur, & ab iniustitiae sordibus emundetur, quia nō considerauit veritatē, sed personas, & seruiuit prauitati animae suae, & non Dei iudicio.

Siquis promiserit se obseruare regulas monasterij, & facere coeperit, easq. dimiserit, postea autem reuersus egerit paenitentiam obtendens infirmitatem corpusculi, per quam nō posit implere quod dixerat, faciant eum inter languentes commorari, & pascetur inter otiosos, donec acta paenitētia impleat quod promisit.

Pueri in domo si fuerint dediti lusibus & otio, & correpti non potuerint emendari, debet Praepositus vsq. ad dies triginta ipse eos monere, & corripere; Si viderit in prauitate persistere, & non nuntiauerit patri monasterij, & aliquod peccatum in eis fuerit deprehensum, ipse pro eis culpae subiacebit iuxta quod peccatum fuerit inuentum.

Omnes autem pueri qui non timent confundi pro peccato, & per imprudentiā iudicium Dei non cogitāt, & correpti verbo non [a] emendauerint, verberentur quamdiu disciplinā accipiant, & timorē.

[a] Forte, deest, se.

Qui iniuste iudicauerit, iuste ab alijs condemnabitur.

Qui consentit peccātibus, & defendit alium delinquentē, maledictus erit apud deum, & homines, & corripietur increpatione pessima. Quod si per ignorantiam deceptus est, & non ita putauit, vt verum est, ignoscetur ei. Et omnis qui per ignorantiam peccat, facile accipiet veniam. Qui autem sciens peccauerit, sustinebit increpationem iuxta mensuram opusq. peccati sui.

¶Praecepta & leges Pachomij, ne plus operis fratres facere compellantur, sed moderatus labor omnes ad laborandum prouocet. Sit inter eos pax & concordia, & libenter maioribus a subiaceantur, sedentes, & ambulantes, & stantes inuicem b se de humilitate curantes.

a Forte, subiaceant, vel subiciantur.

b Forte, inter se de humilitate cērtātes.

Siquis peccatum fecerit, patres monāsteriorum emēdare poterūt, & constituere quid sequi debeār,

Praepositus autem domus, & qui secundus ab eo est, hoc tantum iuris habebunt, vt compellant fratres in peccatis singulis vel in collecta domus, siue in collecta maiore, hoc est omnium fratrum, subiacere paenitentiae.

Quod si Praepositus peregre fuerit, qui secundus est, locum eius implebit tam in paenitentia fratrū recipienda, quam in quocumq. alio eorū, quae in domino necessaria sunt.

Si quis absq. conscientia duorum ierit ad alteram domum, vel alterius domum, fratrem codicē ad legendum mutuum postulauerit, vel quodlibet aliud, monasterij ordine increpabitur.

Qui vult sine macula & contēptu in domo, cui deputatus est, viuere, omnia quae praecepta sunt coram deo, obseruare debebit.

Quidquid necessarium est siue in agro, siue in mona-

monasterio, Praepositus implicatus impleat.

Sex orationes a facere vespertinas iuxta exemplum maioris collectae, in qua omnes fratres pariter congregantur. a Forte, faciant.

Summae dilectionis est, etiam si facile fuerit, vt nullum onus habeant, & ex onere nascatur taediū.

Siquis de foris venerit, & aestu laborauerit, aliiq. fratres orationem celebrauerint, si ire non potest, non cogatur.

Quando Praepositi domorum fratres de cōuersatione sanctae vitae docebunt, absq. grauissima aegritudine nullus aberit.

Maiores quicumq. e fratribus mittuntur foras, quamdiu ibi fuerint, habebunt ius praepositorum. cuncta gerentur arbitrio eorum. docebunt fratres per constitutos dies. et si forte aliquid inter eos ortum fuerit simultatis, audientur a maioribus, & iudicabunt caussam, & dignum culpa increpabunt, vt ad imperium eorum statim pacem b pleno corde consentiant. b Forte, paci.

Siquis de fratribus contra Praepositum domus suae habuerit tristitiam, & ipse Praepositus contra fratrem aliquam querimouiam, fratres probatae conuersationis, & fidei, audire eos debebunt, & iudicabunt inter eos. Si tamen absens est pater monasterij, vel aliquo profectus, primum quidem expectabunt eum. si autem diutius foris commorari viderint, tunc audient inter Praepositum & fratrem, ne de suspenso iudicio maior tristitia oriatur. vt & ille qui praepositus est, & ille qui subiectus est, & hi qui audiunt, iuxta timorem dei cūcta faciant, & in nullo dent occasionem.

De vesticulis. Siquis de his quae praecepta sunt

amplius

amplius habuerit absq. concessione maioris, deferentur ad custodem vestium, & introeũdi illuc vel postulandi caussa non habebit potestatem, sed erũt sub Praepositi arbitrio, & qui secundus ab eo est.

¶ Praecepta Pachomij de collecta fratrum, quo modo collecta fieri debeat, & fratres [a] cõgregandi ad audiendum verbum Dei iuxta praecepta maiorum, & doctrinam sanctarum scripturarum, vt liberentur de errore animae conuersorum, & glorificent Deum in luce viuẽtium. vt sciant quomodo oporteat in domo dei conuersari sine ruina & scandalo, vt non inebrientur aliqua possessione, sed stent in mensura veritatis, & traditionibus apostolorum, & prophetarum, & [b] sollemnitatem ordinẽ teneant imitantes cõgregationem eorum in domo dei, & ieiunia atq. orationes ex more complentes. Qui enim bene ministrant, sequuntur regulam scripturarum.

[a] Forte, cõgregari.

[b] Forte, sollemnitatũ.

Hoc est ergo ministerium quod ministri ecclesiae implere debebunt. Congregent fratres orationis tempore, & omnia faciant quae rite complenda sunt, vt nullam occasionẽ detractioni tribuant. nec sinant quempiam ambulare contrarium disciplinae. Si codicem postulauerint, deferant eis.

Si quis de foris venerit vesperi, & non occurrerit accipere opus quod postera die facturus est, mane tribuant. si defecerit opus quod habebat in manibus, referet ad maioris sententiam, & quod ille praeceperit, faciat.

Qui minister est, habeat studium ne quid operis pereat in [c] monasterium, in nulla omnino arte quae exercetur a fratribus. Quod si quid perierit & neglegentia fuerit dissipatum, increpabitur a patre

[c] pro in monasterio.

tre minister operum singulorum, & ipse increpabit alterum, qui opus perdiderit, dumtaxat iuxta voluntatem & sentẽtiam principis, absq. quo nullus increpandi fratrem habebit potestatem.

[a] Si vestimentũ ad solem exspansum tertius inuenerit dies, dominus vestimenti pro eo increpabitur, & aget paenitẽtiam publice in [b] collectam, stabitq. in vescendi loco.

[c] Si inuẽtus fuerit vnus de fratribus aliquid per contentionem agens, vel contradicens maioris imperio, increpabitur iuxta mensuram peccati sui.

[d] Qui mẽtitur, aut odio quemquam habere fuerit deprehẽsus, aut inoboediens, aut plus ioco, quã honestum est, deditus, aut otiosus, aut dure respondens, aut consuetudinem habens fratribus detrahẽdi, [e] ne his quae foris, & omnino quidquid cõtra regulam scripturarum est, [f] in monasterio disciplinã, audiet pater monasterij, & vindicabit iuxta mensuram opusq. peccati.

[g] Pelliculae, [h] & caligulae, & cingulũ, & si quid aliud perierit, qui perdiderit, increpabitur.

[i] Siquis tulerit rem non suam, ponetur super umeros eius, & aget paenitentiam publice in collecta, stabitq. in vescendi loco. Si autem in furto fuerit deprehensus, triginta sex verberabunt eum, & foris dabitur ei edere panem & aquam tantum, & opertũ cilicio & cinere per singula orationum tempora cogent eum agere paenitentiam. Eadem lex in fugitiuis obseruabitur.

Praepositus domus culpae increpationi subiacebit, si ante tres dies non nuntiauerit patri, siue in via, siue in agro, seu in monasterio quod [k] petierit. aget [l] paenitentiam iuxta ordinem constitutum.

Quod

a In li. sent. patrũ de off. rect. eccl. c 76.
b pro in collecta.
c In li. sent. patrũ de off. rect. eccl. c. 84.
d Ibidem.
e Vel ijs qui foris sunt.
f & monasterij disciplinam.
g In eodẽ lib. cap. 76.
h pellicula & gallice. Forte, caligae.
i In li. sent. patrũ de off. rect. eccl. c. 84.
k Forte, perierit.
l Forte, agetq.

Quod ſi homo ſugerit,& ante tres horas non nũtiauerit patri, reus erit perditionis eius, niſi eũ iterum inuenerit.

Haec eſt vltio in eum, qui fratrem de domo perdiderit, tribus diebus aget publicam paenitẽtiam. Quod ſi eadem hora qua ſugerit, nũtiauerit patri, reus non erit peccati.

Si in domo ſua Praepoſitus viderit delinquentẽ, & non nuntiauerit patri monaſterij, ipſe increpationis ordini ſubiacebit.

Per domos ſingulas veſperi ſex orationes pſalmosq. complebunt iuxta ordinem maioris collectae, quae cunctis fratribus in commune celebratur. Per ſingulas hebdomadas a in diſpoſitiones appoſitis complebuntur. Nullus in domo quippiam faciet, niſi quod praepoſitus iuſſerit.

a Forte, diſpoſitiones a praepoſitis.

Si omnes fratres qui in domo sũt, viderint Praepoſitum nimium neglegentem, & menſuram monaſterij excidentem, referent ad patrem, & ab eo increpabitur. Ipſe autẽ Praepoſitus nihil faciat praeter id quod pater iuſſerit, maxime in re noua. Nam quae ex more deſcendit, obſeruabit regulas monaſterij.

b Forte, excedentẽ.

Praepoſitus non inebrietur, nec ſedeat in humilioribus locis iuxta vaſa monaſterij. Ne rumpat vincula quae deus in caelo condidit vt obſeruẽtur in terris. ne lugeat in die feſto domini ſaluatoris. Dominetur carni ſuae iuxta menſuram ſanctorũ. Nõ inueniatur in excelſis cubilibus imitatus morẽ gentilium. Non ſit duplicis fidei. Non ſequatur co-
★ gitationes cordis ſui, ſed ſublimioribus legẽtibus non reſiſtat tumenti animo poteſtatibus, non fremat, nec inruat ſuper humiliores. non transferat

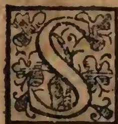
rat terminos. non ſit fraudulentus, nec in cogitationibus verſet dolos. non neglegat peccatum animae ſuae exſtirpare, nec vincatur carnis luxuria. nō ambulet neglegenter, non cito loquatur verbum otioſum. Non ponat ſcandalum ante pedes caeci. Non doceat voluptates animam ſuam. Non ſoluatur ſtultorum riſu ac ioco, non rapiatur cor eius ab his qui inepta loquũtur ac dulcia. Nō vincatur muneribus, non paruulorum ſermone ducatur. Non affligatur in tribulatione. non timeat mortem, ſed deum. ne praeuaricator ſit propter eminentē timorem. Ne relinquat verum lumen propter modicos cibos. Non vacet in fluctu, & in operibus ſuis. non mutet ſententiam veram, ſed firmus ſit ſolidiq. decreti, iuſta cuncta conſiderans, iudicans in veritate, absq. appetitu gloriae, manifeſtus deo & hominibus, & elongans ſe a fraude. Non ignoret conuerſationem ſanctorum, nec ad eorum ſcientiam caecus exiſtat. Nulli noceat per ſuperbiam. ne ſequatur concupiſcentias oculorum ſuorum. non eũ ſuperent incentiua vitiorum, veritatem numquam praetereat. oderit iniuſtitiam, ſed perſonam numquam iudicet pro muneribus, nec condemnet innocentem per ſuperbiam. Non rideat inter pueros. non deſerat veritatem timore ſuperatus. Non comedat panem de fraudulentia. Non deſideret alienam terram. non opprimat animam propter aliorum ſpolia. Non deſpiciat eos qui indigent miſericordia, nec falſum teſtimonium dicat ſeductus lucro. nec mentiatur propter ſuperbiam, nec contendat contra veritatem ob tumorem animi, nec deſerat iuſtitiam propter laſsitudinem. ne perdat animam ſuam propter verecundiam. Ne reſpiciat

a Forte, fletu.

dapes

dapes lautioris mensae, ne pulchra vestimenta desi
deret, ne senes neglegat. semper diiudicet cogitatio
nes suas, ne inebrietur vino, sed humilitatem iun-
ctam habeat veritati quando iudicat. Sequatur
praecepta maiorum, & legem Dei, quae toto orbe
praedicata est. Si quidquam de his praeterierit, red
detur ei mensura iuxta quam mẽsus est, & recipiet
a Forte, quae. secundum opera sua a qua moechatus est in ligno
& lapide, & propter fulgorem auri, & splendorem
argenti dimisit iudicium, & desiderijs temporalis
b Forte laqueos vel laqueis. lucri b laqueus se induit iniquorum. Et eueniet ei
cõtritio Hely & filiorum eius. Maledictio c Dauid
c Forte, Dei. qua imprecatus est Caim, perditio qua peccatores
terrae hiatus absorbuit, & interitus Chananaeorũ
& contritio hydriae ad fontem, et harenarum com
minutio in litoribus quae salsis fluctibus verberã-
tur, & cõfractio virgae gloriosae de Isaia, vt sit qua
si caecus palpans manu parietem. Haec omnia
eueniet ei, quia non seruauit veritatem in iudicio,
& inique egit in omnibus quae ei credita sunt.

REGVLA MONACHORVM
quam Pachomius ab Angelo suscepit.

SINGVLIS iuxta vires suas edere cõcedas & bibere, & pro modo vescentiũ laborare cõpellas, & neq. comedere molestes, neq. ieiunare prohibeas. Validioribus quidem & comedentibus validiora, leuiora vero infirmioribus & abstinẽtib. inponas. Facies autem cellulas diuersas, & trinos per vnamquamq. cellulã manere constitues: Omniũ vero cibus in vno loco paretur, atq. cõsumatur. Induãtur

autem

autem noctibus lebitenos lineos praecincti lūbos, habeantq. ſinguli meloten, ideſt caprinam pellem confectam albam, ſine qua non comedant, neq. dormiant. Accedentes tamen ad communionem ſacramentorum Chriſti, & cingulos ſoluant, & meloten deponant cucullis vtentes tātummodo. Hoc erat etiam praeceptum, vt iuxta numerū elementorum, & graecarum litterarum. xxiiij. turmae monachorum conſtituerentur, ita vt ſingulis turmis inponerentur ſingularum nomina litterarum. ideſt alpha, & de inceps vſq. ad ω. vt cum interrogaret archimandrita de aliquo in multitudine tanta, facili reſponſione cognoſceret. Verbi gratia, vt cū diceret alpha, vel cetera. & rurſus [a] ſigma, vel ſimilia, proprio quodā ſigno nominis litterae vniuſcuiusq. turmae mores exprimeret. ſimplicioribus, & innocentioribus iota nomen imponens. difficilioribus autem & tortuoſis. x. competenter accommodans. ita vt pro modo conuerſationis, & propoſiti ſingulas turmas certa elementa continerent, ſolis ſpiritalibus haec ipſa quid ſignificarent, ſcire valentibus. Sed & hoc ferebatur adſcriptum, vt peregrinus monaſterij ſi veniret habens habitum diuerſum, nullus cum eo comederet, excepto eo qui iter agens, id obſeruare non poſſet. Qui vero ſemel ad hoc intraret monaſterium, & ibi iugiter maneret, per tres annos a ſtudijs ſacratioribus arceretur, operaretur tātum opera ſua ſimpliciter, & ita poſt triennium, ſtadium certaminis introiret. Cum autem comederent, capita ſua cucullis operirent, ne frater fratrem videret manducantem, & vt nullus comedens loqueretur, nec praeter menſam ſuos alibi circumferret aſpectus.

[a] vel, ſalutate.

Necnon

Necnon ab Angelo qui cum Pachomio loquebatur, hoc quoq. constitutum est, vt diurnae orationes. xij. fierent, & vespertinae. xij. & nocturnae. xij. Cumq. Pachomius diceret paucas esse, respondit Angelus, Has constitui, quas possent infirmiores absq. labore perficere. ceterum qui perfecti sunt, hac lege non indigent. Apud se namq. in proprijs constituti cellulis orare non desinunt, qui puritate mentis, & diuina contemplatione pascũtur. cumq. hoc dixisset nuntius caelestis, abscessit.

INCIPIT

PRAEFATIO EADMERI MONACHI

IN SERMONEM S. ANSELMI ARCHIEPISCOPI.

EVERENDO *Domino & Fratri, & amico suo Guillelmo monacho, mansuetudine, modestia, & honestate vitae multum amando, Frater Eadmerus, monachorum ecclesiae Christi Cantuariensis infimus, quod Deus promisit diligentibus se. Recordatur, vt aestimo Sanctitas tuae dilectionis, honorande frater, quia cum venerabilis pater Anselmus, Cantuariensis Archiepiscopus, nuper in coenobio cluniacensi aliquantis diebus moraretur, & loquens a religioso ipsius loci conuentu pro sua reuerentia deuotissime audiretur, tua prece mecum egisti, quatenus verbum, quod de aeterna beatitudine in capitulo coram positis fratribus fecit, stili officio, tuo conspectui praesentarem. Ego igitur vtpote qui libenti animo volebam pro meo posse tuae voluntati morem gerere, opus ilico adgressus sum, aestimans illud leuioris ad explicandum negotij fore, quam postea senserim. Nouerit ergo carissima mihi dilectio tua, quia tui solius caussa tenuit me, ne coepto desisterem, licet fortassis melius fuisset penitus destitisse. Materia siquidem pulchra & adpetibilis, & cum narratur sermone inculto, & contemptibili, solet*

nonnumquam magis offendere animum audientis, quā demulcere. Quapropter vereor ne hoc ipsum in meo facto alicui contingat, scilicet ne materia decens, indecenti stilo digesta, id apud hominum mentes efficiat, vt quae prius per se sine scripto placebat, ex scripti deinceps foeditate vilescat. Sed certe quod scripsi tua sincera dilectione prouocatus, tibi scripsi, hoc solum intendens, vt ea simpliciter dicerem, quae me in eodem capitulo, per id temporis, vel alibi, ab ore ipsius Patris, de eadem re accepisse recordari uolebam.

INCI-

INCIPIT
SERMO S. ANSELMI ARCHIEPISCOPI
De aeterna beatitudine, in cluniacensi capitulo ad Conuentum habitus.

VLTI homines, quibus nonnunquam boni mores, & iusta opera proponuntur, & vt se in eis, saeculi vanitate postposita, exerceant, admonentur, inquirere solent, quā ob rem, quo praemio, qua retributione. respondetur itaq. illis, quod scriptum est, Quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascēdit, quod praeparauit Deus ijs, qui diligunt illum. Quod cum illi non clare quid sit, aduertere possunt, repetitur hoc ipsum alijs verbis, & dicitur eis, Praemium, quod ijs qui in hac vita Deo seruiunt, in futura vita recompensatur, vita aeterna, beatitudo aeterna, aeterna iucunditas, sufficientia scilicet est omnium commodorum secundum voluntatem, & sine omni indigentia. Haec ergo cum illis hoc modo dicuntur, bona quidem & magna, vt sunt, esse videntur, sed quia non intellegunt, quid in ipsa vita aeterna habituri sint, nec subito quid sit omnium commodorum secundum voluntatem sufficientia, & sine omni indigentia perci-

pere poſſunt, haerent animo, nec multum efficaci ad audita ſapore trahuntur. Quid ergo agendum, vt haec illis aliquatenus ſapiant, & ſic ad opera bona euigilent. puerorum more cibandos exiſtimo, qui ſiquando groſſum aliquod pomum edendum percipiunt, illud ob dẽtium teneritudinem,& oris anguſtiam abſumere nequeunt, ſi pro illorum capacitate primo non fuerit particulatim diuiſum. itaq. diuidamus in partes, magna quae diximus, vt inde poſsint ad vitam nutriri, de † quibus agimus. quae vt melius eluceant, cõſideremus, quae in hac vita mens amet humana,& ex his, prout poſſumus, coniectemus, & ea multo excellentius eos habituros in uita futura, ſi quidem inter mũdana temptationum pericula conſtituti, Dominica fuerint praecepta ſecuti. atq. cum ipſa illic adepti fuerint, plenitudine deſiderij ſui ſe nequaquã fraudatos percipient. haec, inquam, faciamus, & a minimis paulatim progrediamur. Ecce vt primo quae ad corpus attinent bona, ſuccincte enumeremus, iſta, vt aeſtimo, ſunt quae propter ſe, & propter quae alia † quaeq. ab hominibus adpetuntur. Pulchritudo, velocitas, fortitudo, libertas, ſanitas, voluptas, diuturnitas vitae. ſi autem in his aliqua ſunt, quae aliquando ſerui Dei non modo nõ adpetunt, ſed etiã magnoopere ĩ hac vita curare ſubterfugiũt, vt ſũt, verbi gratia, pulchritudo corporis, atq. voluptas, vtiq. non idcirco id faciunt, quod ea naturaliter nolint, ſed ne Deum in eis quoquo modo offendant. Nam ſi per ea nil offenſionis in Deũ contrahi poſſe certo ſentirent, vel ſe ab amore aeternorum impediri non pertimeſcerent, profecto iucundius in ipſis, quam in eorum contrarijs ſeſe deducerent.

† Forte, qua.

† Forte, quoq.

His

His ità praelibatis,ſingulà quae propoſuimus,breui tractemus, & qualiter illis poſt corporum noſtrorum reſurrectionem perfruemur, prout dominus dederit, explicemus. Itaq. pulchritudo bonũ quoddam eſt,& quod naturaliter a cunctis haberi amatur. In illa igitur vita, pulchritudo iuſtorum ſolis pulchritudini,qui ſeptempliciter,quam modo ſit, ſpecioſior erit, adaequabitur, quemadmodum diuina ſcriptura teſtatur; Fulgebunt, inquiens, iuſti, ſicut ſol in conſpectu Dei. Ad haec, corpus dominicum claritati ſolis praelucere,neſcio aliquẽ poſſe ambigere, & ei ſimiles,atteſtante Apoſtolo, erimus, qui dicit, Reformabit corpus humilitatis noſtrae, configuratum corpori claritatis ſuae. Iſta fatetur auctoritas, cui contradicere, ſcitur eſſe nefas. Haec tamen ſi quis velit ſibi ratione probari, credo nulli debere incredibile videri, & iuſtos pulchritudinẽ ſolis in illa vita, vbi mortale hoc abſorbebitur a vita, ſortiri, cum vere dicantur, & ſint templum, & ſedes Dei. quod nusquam in diuina pagina de ſole iſto viſibili meminimus legi. Velocitas,quae pulchritudine non minus amatur,tanta nos comitabitur, vt ipſis Angelis Dei aeque celeres ſimus, qui a caelo ad terras, & a terris in caelum, dicto citius dilabũtur. Quae celeritas ſi,vtrũ ſit in Angelis, probari neceſſe eſſet, exempli gratia dici forſitan poſſet,hominem mortali adhuc carne grauatum mox a Iudaea per Angelum in chaldaeã delatum, indeq. tradito prandio, quod deferebat, ſine mora relatum. Ergo cum iſtis omnino par velocitas illis erit,quibus, ſicut promiſſa eſt,illorum aequalitas inerit. Apoſtolus etiam qui corpora noſtra,quantacumq. locorum intercapedine ſeparata

mẽbratim ſuerint, ſiue diſperſa, in ictu oculi adſerit reſurrectura, ſatis innuit quam uelocitatem eadem corpora iam incorruptibilia ſint habitura. corruptibile quippe hoc, ſicut ipſe teſtatur, incorruptionem, & mortale induet inmortalitatem. Huius quoque uelocitatis exemplum in radio ſolis licet intueri, qui ſtatim orto ſole in plaga orientali, & pertingit in ultima plagae occidentalis, vt in eo perpendamus, non eſſe inpoſſibile, quod de noſtra dicimus futura uelocitate, praeſertim cum rebus animatis ſoleat ineſſe maior velocitas, quam inanimatis. Huic radio ſolis ſimile uelocitatis exẽplum habemus in nobis. radius quippe oculorum noſtrorum in ſubleuatione palpebrarum caelum uſque pertingit, & in ictu earum totus in ſemet atque integer redit. Amplius conſtat quidem animas Sanctorum, quae iam caeleſtia tenent, nondum plena felicitate frui, donec incorruptibilitate corporum ſuorum potiantur. quam cum adepti fuerint, non erit quid amplius uelint. Haec itaque corpora ſi eas a ſua uelocitate aliquatenus tardiores, aut grauiores efficere deberent, nimirum potius eorum conſortium abhorrerent, quam adpeterent. Igitur ea, quam dicimus, uelocitate perſungemur, cum in uera uita fuerimus. Poſt has nõminauimus, fortitudinem, quam plerique peroſa inbecillitate plurimum amant. Praeſtabunt igitur uiribus quicumque ſupernis meruerint ciuibus adſociari, in tantum, ut nullatenus illis obſiſtere quid quam ualeat. vel ſi mouendo, aut euertendo uoluerint quid a ſuo ſtatu quomodocumque diuertere, non ilico cedat. Nec in eo, quod dicimus maiori conatu laborabunt, quam nos modo in motũ oculorum

lorum nostrorum. Ne queso excidat animo, quam adipiscemur, Angelorum similitudo, quatenus si hic, aut in his quae dicturi sumus, aliud exemplum non occurrerit, ipsa occurrat, atque in quibus Angelos ualere constiterit, & nos aeque ualere probet, & adserat. Neminem autem, qui dubitet, existere puto, Angelos ea, qua uolunt fortitudine fungi. Sed fortassis quaeret aliquis, quid nobis tunc illa fortitudo praestet, cum singulis tam conuenienter, ut conuenientius nequeant, ubique dispositis, nil mutandum, nil euertendum, nil statuendum sit, in quo uires suas quiuis exerceat. Qui haec dicit, paucis, nobis, cum quid in huiusmodi habeat usus humanus, attendat, & uidebit, quia non semper omnibus, quae habemus, & quae nos habere non parum gaudemus, actu utimur. sicut uerbi gratia, uisu ipso, potestate aliqua, scientia rerum nonnullarum, & multis in hunc modum. sic & tunc, de qua agitur fortitudine, erit. Sola namque possessio eius, grata nobis erit, & exultatio grandis, licet nequaquam sit nobis in actu cunctis, ut dictum est, in suo statu locatis. Haec eadem quaestio, si aut de uelocitate, aut de aliquo eorum, quae ob propositi operis intentionem dicturi sumus, quemlibet mouet, eam, qua hic soluta est, solutionem, si aptiorem non habuerit, accipere ualet. Hinc secundum quod proposuimus, ordine suo libertas sequitur, quae superioribus non minus diligitur. Quicumque igitur angelorum fuerint similitudinem adsecuti, eorum quoque libertatem necessario adsequentur. Itaque sicut Angelis nihil obsistit, nec aliquid eos inpedire, uel constringere potest, quin pro uelle suo cuncta li-

berrime penetrent, ita non erit obſtaculum ullum, quod nos retardet, non clauſura, quae nos detineat, non elementum, quod nobis ad uelle peruium omnino non exſtet. Exempli cauſſa. Certe dominicum corpus, cui corpora noſtra configuranda Paulus teſtatur, ut ſupra meminimus, clauſo ſepulchro a mortuis ſurrexit, ac demum ad diſcipulos obſeratis ianuis palpandum introijt, nobisque in hoc libertatis futurae documentum grande reliquit. Super haec, ſanitatem amari ab hominibus diximus. Et de hac quid melius dici poterit, quam quod pſalmiſta canit, Salus, inquiens, iuſtorum a domino. Quibus autẽ fuerit a domino uera ſanitas, quae ſubripere ualebit infirmitas. Verum de iſta ſanitate, quam in futuro ſaeculo habebimus, quod exemplũ adferre queam, ut quae ſit, intellegatur, non uideo, quia nil ſanitatis, quod ei comparare posſim, aut ego in me, aut aliquis ſub mortali carne degẽs, ſenſit in ſe. Hic etenim tunc nobis ſani uidemur, cum nihil in nobis, quod doleat, ſentimus. fallimur tamen nonnumquam in hoc. Nam frequenter in aliqua parte corporis infirmamur, nec tamen hoc ipſum niſi aut motu corporis, aut tactu aliquo, ullo pacto experimur. At de ijs, qui nec ita infirmantur, ſed omni ex parte ſibi ſani eſſe uidentur, quid dicemus, ut utrum ſint, uel non ſint ſani probemus. Propone tibi aliquẽ ſanisſimum corpore, & de ſanitate illius ſciſcitare, ſanus eſt ſuo iudicio. hic talis paullo durius tangatur, aut in aliqua ſui corporis parte artius conſtringatur, & ſtatim uidebis, quia clamabit, ſine, laedis me, uexas me. Quid eſt hoc. Nonne prius ſe eſſe ſanum dicebat. eſt nunc modice tactus, ita dolen-

dolenter ſucclamat. iſte ne tibi ſanus uidetur. non
puto. Nequaquam ergo ſalus huiuſmodi nobis da
bitur, quorum ſalus a domino futura eſſe ſpecia-
liter repromittitur. Nam abſterget deus omnẽ la-
crimam ab oculis ſanctorum ſuorum, & iam non
erit amplius neque luctus, neque clamor, neque ul-
lus dolor, quoniam priora tranſierunt. & non
eſurient, neque ſitient amplius, nec cadet ſuper il-
los ſol, neq. ullus aeſtus. dextera enim ſua deus teget
eos, & bracchio ſancto ſuo defendet illos. Quid
itaque eis nocere poterit, quibus dextera dei tegu-
mentum erit. Qualis autem ſit ſanitas illa, certe
ſcio me nec meo, nec alicuius ſenſu, uel experimen
to accepiſſe. Febrium uero, & diuerſarum infirmi-
tatum qualitates ſi cuiuſmodi ſint, quiuis interro-
garet, facile forſan intellegendas exponerem, cum
quia ego illas in me, tum quoniam ab eis accepi,
qui eas, quae ſint, experimento didicerunt in ſe. at
quod nec ſenſu percepi, nec ab vllo qui percepe-
rit, vt dixi, accepi, non eodem modo. Credere ta-
men, & incunctanter, vt mea quidem fert opinio,
adſtruere licet, ſanitatem vitae futurae ita iugem, &
incommutabilem, atq. inuiolabilem fore, vt ineſ-
fabili quadam, atque ſenſibili ſuauitatis dulcedine
totum hominem repleat, & omne, quod alicuius
in ſe viciſſitudinis, mutabilitatis, aut laeſionis ſu-
ſpicionem praetendere queat, procul arceat, atque
repellat. Haec de ſanitate dicta ſint. Hinc eo ordi-
ne, quo ſingula, de quibus inſtituimus tractare, pro
poſuimus, voluptatem ſubiunximus, quam alio no
mine corporeorum ſenſuum delectationem appel
lamus. & haec quidem magnoopere ſolet amari.
Corporis ſenſus in iis, quae ſibi cõmoda iudicant
dele-

delectantur. Delectantur quippe, vt verbi gratia paucis dicatur, odoratus odoribus uariis, & gustus rerum diuersarum saporibus diuersis, † nec ne singuli sensus his, & illis, iuxta quod cuique fert naturalis adpetitus. Istae tamen delectationes non semper delectant, sed suis quoque amatoribus sui nonnumquam taedium ingerunt. transitoriae namque sunt, & bestiales. Illae vero quae in futuro saeculo plene iustis administrabuntur, perpetes sunt, & rationabiles. Quare non video vt qualiter intellegantur, possit edici, praesertim cum in delectationibus uitae praesentis, quo eas designemus exemplo, nequeat inueniri. Delectationibus etenim illis quo magis quisque utetur, eo feruentius illas amplectetur, quia ex earum saturitate nullũ fastidium vlli creatur. Quas delectationes neminem in hac mortalitate uiuentem esse puto, uel fuisse, & qui senserit, vel gustauerit, vt illarum saporem, vel habitudinem ceteris digerere possit. Duas enim beatitudines, & item miserias duas, maiorem videlicet, atque minorem esse nouimus. Maiorem beatitudinem, regnum Dei, minorem dicimus esse, in quo Adam primo positus fuerat, gaudium paradisi. Item maiorem miseriam aeternum ignẽ gehennae, minorem fatemur, quas incessãter patimur aerumnas praesentis vitae. Beatitudinum autem neutram aliquando experti sumus. quod si saltem illam paruam beatitudinem, quam Adam in paradiso positus habuit, experti essemus, forte per hanc, illam maiorem aliquo modo coniectando uidere possemus. sicut nunc in minori miseria nati, nutriti, & adulti, multa de maiori miseria, quotiens volumus, edicere, & explanare

vale mus;

† Forte, nec non.

valemus. Itaque cum delectatio, qua de agimus, conſtet eſſe vna portio magnae beatitudinis, quo illam modo explicemus, vt capiatur, non video. niſi forte id agamus aliqua contraria ſimilitudine magnae miſeriae, quam ex minori coniectamus. Sit igitur ante oculos cordis poſitus, exempli cauſſa, homo aliquis, qui tam in ipſis oculorum ſuorum pupillis, quam & in ſingulis membris ferrum ignitum, & candens infixum habeat, ita vt nec medullae, nec inteſtina, nec omnino quidquam in toto ipſo cruciatus illius inmanitate uacet, uel eam leuius quam in oculis aliquatenus ſentiat. quid dicam. anguſtiatur. quis hunc exiſtimet ſanae mentis inter iſta. Eodem modo, ſed penitus contraria conſideratione, in illa futura vita ineffabilis delectatio quaedam bonos inebriabit, & dulcedine ſui totos eos inaeſtimabili exũdãtia ſatiabit. Quid dixi, totos oculi, aures, nares, os, manus, pedes guttur, cor, iecur, pulmo, oſſa, medullae, exta etiã ipſa, & cuncta ſingulatim, ſingulaque membra eorum incommune, tam mirabili delectationis, & dulcedinis ſenſu complebuntur, vt vere totus homo torrẽte voluptatis Dei potetur, & ab vbertate domus eius inebrietur. Qui ergo haec bona fuerit adeptus, non intellego ad quid pro commodo corporis ſui vlterius porrigatur adfectus. Solum modo adſit ei, quam cunctos adpetere diximus, diuturnitas vitae. ſed iſta illi minime deerit, quia iuſti in perpetuum viuent, ſicut ſcriptura dicit. Sunt etiam alia, quae quidem ijs, quae digesſimus, non minus amantur. ſed ad animam, ſicut illa ad corpus, referuntur. Quae nihilominus in ſeptenario numero conſtituta, non modicum placent

menti,

menti, quae ipsorum fuerit sapore inbuta. Sunt autem haec, sapientia, amicitia, concordia, potestas, honor, securitas, gaudium. Sapientia igitur, quam omnes & in hac vita non viliter amant, tanta in futura vita bonis erit, vt eorum, quae scire voluerint, nihil sit, quod ignorent. Scient enim cuncta, quae scienda fecit deus, tam ea quae praeterita, quam quae huius saeculi sunt futura. Ibi a singulis omnes, ibi ab omnibus singuli cognoscentur, nec quemquam omnino latebit, qua patria, qua gente, qua stirpe quis edit⁹ fuerit, uel quid in vita fecerit. Hic fortassis ait aliquis, quid est hoc. peccata quae feci, scient omnes. ad hoc ea confessus sum, vt delerentur, vt obliuiscerentur, vt nulli amplius panderentur. Bene, sed cum tu in illa gloria ab omni criminũ sorde purgatus, vultui dei praesens adstiteris, ingratusne ei esse poteris pro tanta misericordia, quam tibi fecit, remissis illis, & illis delictis tuis. & vnde gratias ages, si nihil eorum, vnde illas iure debeas, in tua memoria habes. Vt igitur in illius laudibus aeternaliter iucunderis, semper de quanta sis miseria erutus, vt puto, coram habebis. Cum ergo singulorũ conscientiae singulis pateāt, fateri audeo ea quoque cunctis patere, pro quorum curatione tu deo iugiter gratiosus existes, non ad tuam confusionem, sed ad magnam dei glorificationem, tuamque congratulationem. Nec enim tunc pro peccatis tuis te maior cordis angustia premet, scelerumque tuorum mage pudebit, quam aliquem magnis olim vulneribus saucium, iamque omni ex parte sanatum aboliti languoris molestia premit, vel eorum, quae in via positus infans egerat, nunc grādaeuum pudet. Tunc quippe cum integra

tegra

tegra ſanitas, perfecta munditia, plena remisſio, ſecura omnium offenſionum inpunitas tibi certo arriſerit, cognitio eorum qui magis horrori tibi eſſe valebit, quam eſt modo beatisſimo Apoſtolorũ principi Petro, quia Chriſtum negauit, abiuratio ſua. beato Paulo, qua perſecutus eſt, inmanitas ſua. beatae Mariae magdalenae peccata ſua. & multis alijs multa, quae ſciuntur iam donata, crimina ſua. Verum ſuper hoc agnitis delictis, velut enormi ac foeda infirmitate tua, pietas, virtus, ac ſapientia medici, qui te ſanauit, ſublimius a cunctis admirabitur, laudabitur, magnificabitur. Laus autem & magnificentia gloriae dei, tua, ſi bene aduertis, gloria eſt. Sed dices, & quidem conſentio, laudem dei gloriam meam eſſe. Verum cum hinc inde tot, & tot ad comparationem mei innocentes prodeant, qui cõſideratis vitae meae obſcaenitatibus, me omnino, ſicut aequum erit, horrori habẽdum iudicent, quid dicam. Iuſtitia nempe ſuum, & ſuum iniuſtitia praemium exigit. In his frater nolo timeas, aliter erit quam exiſtimas. Illum ſiquidem, quem tu tibi comparatum iudicas penitus innocẽtem, non ibi reperies de te, quemadmodum aeſtimas, ſentientem. Namque videns te ille, quo de agis, plane intelleget te nequaquam ſe, ſed deum, quando peccaſti, offendiſſe. Cum ergo viderit deum tibi ſua debita funditus dimiſiſſe, nec in cor ſibi aſcendet, vt te inde aliquatenus iudicet. In hoc enim ipſo deum, ſe offendere cognoſceret, ſi te deo per omnia reconciliatũ, pro ijs, quae olim feceras, vllatenus contemnendum cogitaret. Magis autem gratioſus admirabitur ineffabilem dei clementiam, non ſolum in te, ſed & in ſe. in te, quia de tam

profundo

profundo iniquitatis eripuit te. in se, quia sola gratia eius, ne in idem profundum rueres, tenuit. Se laudando igitur magnificabit in te post gratiam dei, vim atque constantiam, quibus enitens voraginem tanti mali viriliter euasisti, quã, iuxta quod ipse considerabit, si derelictus a deo simili modo incurrisset, non ita forsitan euasisset. Vides igitur quam nil improperij vulgata cõgnitio peccati tui, immo quam multum laudis, & gratiarum cognita remisssio sui generabit. Ipsi etiam Angeli si te societate sui propter tua peccata indignum vellent iudicare, habes qualiter contra eos iure te posses defensare. Quo nam, inquis, modo. Audi. Propone angelorum aliquem, quasi talia tibi improperantẽ. Tu homo de puluere factus, tu puluis quandoque futurus contra deũ te extulisti, contra praecepta eius, te in caenũ omnis peccati & inmunditiae tumidus deiecisti, & nunc nostri similis esse quaeris, quos numquã in aliquo voluntati dei contraisse cernis. Ad haec licet ita respondeas. Si ego, vt dicis, de puluuere factus sum, forte non mirum si vẽto temptationis inpulsus, in sordes sum criminum lapsus. verum agnita, & credita misericordia Christi, spretis omnibus, quae illum nolle scire potui, in cunctis, quae illum velle intellegebam, memet exercui. Vnde tribulationes, & angustias, in fame, siti, vigilijs, verberibus, contumelijs, alijsque modis innumeris, ad honorem eius sustinere non dubitaui, & quaeque mundana pro viribus nihili pendens, eius tantum solius gratiae per singula reconciliari desideraui. Vos autem quid horum vmquam sui caussa sustinuistis. semper vos gloria, semper iucũditas est comitata, semper vos tenuit dextera

tera dei, atque defendit ab inpugnatione omnis peccati, ita vt nulla vobis subriperet macula eius. itaque si a voluntate illius non cecidistis, ipsius donum est, a quo iugiter tenti estis. Sed quia haec ratio illos tantumodo respicit, qui perditioni suae vim fecerunt, & regnum caelorum violenter rapuerunt, alij qui in illud sunt, sed alio modo intraturi, alia ratione paritatem angelorum sibi sunt vindicaturi. Si quaeris, qua. forsitan ista. Dicent igitur illis, quod in regno dei vestra quaerimus aequalitate beari, dono, & gratiae Christi Iesu domini nostri id adscribimus, qui ad hoc dignat⁹ est homo fieri, & pati, & mori, vt nos ab omni delicto in sanguine suo iustificatos ipsius regni sui consortes efficeret. Vos igitur cõsiderate, an sanguis Christi, qui est pro nobis effusus, queat nobis esse perfecta caussa salutis. Quid ad haec Angeli, qui libenter, eo quod boni sunt, rationi adquiescere volunt, dicent, nisi quae dicta sunt, ratione niti, & huiusmodi homines iure sua aequalitate debere potiri. Cum itaque Angeli, atque homines, quos magis te iudicaueras innocentes, tibi consentiant, tibi in cunctis pro veritate rationis honorem deferant, perpende, si vales, quam grata sit sapientia ista, qua tu ab omnibus, sic † omnes agnoscentur Forte, a te in vita illa. Nonne consequenter ex ista, quae sicut. cunctis erit communis sapiẽtia, & quaedam inaestimabilis amicitia procreabitur. quae in tantum singulorum intima erga singulos suo feruore compleat, vt amor cuiusque in quemque cuique sufficiat. Nec enim video, quomodo aliter esse possit, praesertim cum vnum corpus Christi sint, & Christus, qui est ipsa pax, omniũ caput. nec minori sese

adfectu

adſectu complectantur, quam membra vnius corporis ſibi inuicē copulantur. Amabis igitur omnes, vt ipſum te, & amaberis ab omnibus, vt ipſi a ſe. Putas abundans eris in dilectione, quando haec tibi fuerit in poſſesſione. Attamen iſtam tranſi, & contemplare ipſum, per quem haec bona tibi prouenere, & percipies, quia ille plus quam tu te ipſum, & quam omnes alij, incomparabiliter amabit te, & tu ſuper te ipſum, & ſuper omnes alios ineffabili quadam ſuauitate illum amabis. Sed quoniam ſolet aliquando contingere inter homines, vt ij, qui ſeſe altrinſecus vnanimiter amant, non in omnibus vbique concordent, dum huic ſecus atq. illi videtur, & quod hic adpetit, ille fugit, neceſſario addenda praeſcripto amori concordia eſt. ne ſi vllatenus, vel in puncto defuerit, aliqua laeſio tāto bono ſubrepere posſit. Erit itaque tanta in cunctis concordia, vt in nullo ſentias aliquem diſcrepare ab eo, quod te conſtiterit velle. Corpus vnum erimus, Eccleſia vna erimus, ſponſa Chriſti erimus, quicumque ibi erimus. Non ergo maior tunc inter nos diſcordia erit, quam nunc eſt inter membra vnius corporis. Verum ſicut vides in motu oculorum, quod illuc, quo vnus vertitur, mox alius ſequitur, ita quocumque tuum velle conuerteris, velle omnium ſine diſceptatione ilico tibi praeſto habebis. Quid dixi omnium. ipſa dei voluntas non erit a tua diuerſa, ſed ſicut tu quod ille, ita ille volet, & in cūctis, quod tu. Caput namque a ſuo corpore qui diſcreparet. Hic aliquis forſan in ſui cordis ſecreto quaerit dicens, Eia, ſi deus, & omnis ille beatorum coetus volent, quod ego, tunc & augmentum mei boni mecum volet, quod

ego

ego ibi non velle non potero, ero itaque pro velle meo, de maioribus in caelo. Huic respondeo, quia ſi etiá beato Petro par in gloria eſſe voluerit, erit. in gloria dico, quia vt Petrus ſit in perſona, velle non poterit. Namque ſi hoc vellet, ſe ipſum nihil eſſe vellet, quod velle nequit. Sed neque in gloria illi aequari, ſi meritis eius impar eſt, velle poterit, quia pulcherrimam illius corporis compoſitionē, quam in hoc violari conſpiceret, omni commodo plus amabit. Nec enim in humano corpore vel pes, loco, aut officio manus, vel manus pedis fungi optat, aut os, ſiue naſus, vbi oculi ſunt, aut oculi vbi os, ſeu naſus eſt, relictis ſedibus ſuis, tranſferri deſiderant, aut ſi transferrentur, patienter id paterentur. eodem modo in illa admirabili & glorificata diſpoſitione beatae ciuitatis dei, ita quiſq. quod habet, amabit, vt ſtatum ſuum potiori gradu mutari non velit. Quare. quia cuique ſatis erit ſua felicitas, & beatitudo. Amplius, ſi hi, qui iam in ipſius corporis vnitate locati ſunt, & maiora quam ſunt adepti, deſiderant, eo ipſo miſeri eſſent, quod non dum haberēt, quod vellent. in quo enim alicui, quod cupit, deeſt, in eo miſer ſit neceſſe eſt. Sed abſit ab illo regno omnis miſeria. aderit itaque omnibus omnis ſufficientia, quam perficiet in ſingulis vnanimis, & plena concordia. Cum itaque deum, & omnes tuae voluntati concordes habueris, profecto nihil voles, quod non poſſis. Omnipotens igitur erit tua voluntas, quoniam ipſum omnipotentem habebis in omnibus concordantem tuae voluntati. Itaque cum haec tanta poteſtas tibi adfuerit, honor cōdecens poteſtati minime deerit. Qui honor cuiuſmodi ſit, breui ſub

exemplo consideremus. Ecce sit ante oculos nostros positus pauper aliquis, omni solacio destitutus, vlcerum, & aliarum infirmitatū foeditate corruptus, & omni, quo vel a frigoris incommoditate defendatur, tegmine nudus. Hunc igitur talem tali modo iacentem, & in nullo semet iuuare valentem, si rex aliquis potentissimus transiens videret, & miseratus eius vulneribus mederi, curatumque suis iuberet ornamentis vestiri, & adductum sibi adoptaret in filium, praeciperetque, ut in regno suo, suus filius a cunctis haberetur, atque in nullo, quod iuberet, a quoquam ei contradiceretur, heredemque suum, ac filij sui coheredem constitueret, & eum suo nomine vocari praeciperet, nonne diceres magnifice honoratum. Et certe deus nobis haec oīa faciet. Nati enim de putredine carnis replemur multis miserijs. in quibus miserijs constitutos, & omni solacio destitutos, omniumque infirmitatum passionibus obnoxios, ac peccatorum, & corruptibilitatis vlceribus plenos, sola misericordia ductus accipiet, & curabit nos, & sanitati restitutos ornamentis perfectae iustitiae, & incorruptibilitatis ornabit, adductosque in filios sibi adoptabit, regni sui consortes efficiet & heredes, filioque suo vnigenito sibi per omnia aequali, & coomnipotenti concorporales statuet, & coheredes. omni creaturae iubebit, vt in omni quod volumus, nobis oboediat, vocatosque nos nomine suo deos faciet. Dicit enim ipse, Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes. Sed ipse deus deificās est, tu vero deus eris deificatus. At fortassis ais, haec ratio tua in illis quidem magnis Apostolis, seu martyribus poterit existere rata, in me autem

qui

qui vtinam vel vltimus esse merear, quo nam pacto constare queat, non intellego. Intende & intellege, quia nullum iustorum ab ista deitate excepit deus, vbi dixit, Dij estis, & filij excelsi omnes. Verum vt dicta melius eluceant, considera sub exemplo naturam ignis, & naturam rerum ignitarum; si forte ibi aliquatenus queas imaginari, qualiter illi summae deitati pro modulo tuo possis participando deificari. Ecce ignis vnus est, & in sua natura calidus, in hunc ignem pone lignum aliquod, plumbum, & ferrum simul. itaque cum lignum fuerit in carbones conuersum, & plumbum liquefactũ, ita vt in carbonibus nil nisi ignis appareat, & plumbo nil caloris addi queat, nec dum tamen ferro poterunt in calore coaequari, quod nõ dum forsan penitus incanduit igni. Licet igitur aliud alio magis in calore profecerit, singulum tamen seruata natura sui, vsitato locutionis modo, quia ignitum est, per se dicitur ignis. Sic erit in illa beata supernorum ciuium societate, de qua loquimur. Nam quemadmodum ij, qui summae dei maiestati sunt propinquiores, & ob hoc alijs praestantiores, dij dicentur, ita & qui illis sunt inferiores, quoniam vna & eadem, qua ipsi, deitate pro sua capacitate participant, simili nomine dij dicentur. Quando ergo cum tãto bono adeptus fueris hunc honorem, non video qua ratione possis cupere ampliorem. Igitur dum possessione horum bonorum, quae digessimus, felix fueris, nonne sufficiens tibi videberis. Et maxime, inquis. Age igitur, si omnibus istis vel vna die, sicut exposita sunt, in re frui valeres, gauderes sine dubio. si autem mense, vel anno vno laetificareris, nec dici quidem, vt autu-

mo, poteſt laetitiae modus. & ſi tóto tempore vitae tuae, quid faceres. dares praemium. vtique libens quidquid haberes, & inſuper temetipſum, ſi ſic, & nõ aliter ea adipiſci valeres. Si vero ad haec omninò ſecurus exiſteres, quod ea dum viueres, nullo euentu amitteres, omitto dicere, vtrum vel cogitare poſſis † an nõ, quid exultationis tibi eſſet. itaque cum in tua vita perpetuo in illa tuta & haec omnia tibi habenti, ſecuritas quoque ea amplius nõ perdendi certo arriſerit, obſecro, quid aeſtimas tibi erit. Credo quod etiam ad nomen ſecuritatis mota eſt in te quaedam iubilatio cordis, et an tantá bona ſecure ſis perpetuo poſſeſſurus, auidus addiſcere cupis. Dico igitur quia ſi ea perditurus es, aut tu ipſe voles ea perdere tuà ſponte, aut deus ea auferet tibi nolenti, aut aliquis alius deo fortior ſuperueniens ea tollet, & deo, & te non volente. Sed certe nec tu abiecto tanto bono in miſerias, quas tu euaſiſſe gratioſus exultabis, recidere voles, nec deus, qui illud tam larga, & clementi bonitate donauit, id tibi aliquando auferre volet, nec vllus fortior deo ſuperueniet, qui, deo te protegente, illud tibi inuito aliquatenus tollet. Securus igitur tantorum bonorum perpetuo eris, nec alicuius tibi aduerſari volentis incurſum timebis. Quid ergo putas tibi erit, cum haec omnia, pulchritudinē videlicet, velocitatem, fortitudinem, libertatem, ſanitatem, voluptatem, diuturnitatem vitae, ſapientiam, amicitiam, concordiam, poteſtatem, honorem, ſecuritatem, ſecundum quod ea deſcripſimus, immo ſupra omnem humanam aeſtimationem, glorioſius atque ſublimius, quam ſcribi, vel dici poſſint, in poſſeſſione aeternaliter habueris

Forte legendum, animo.

Forte legendum. Itaq. cum perpetuo in illa vita haec omnia tibi habenti ſecuritas quoque ea amplius non perdendi &c.

ris. Nonne gaudium, quod erit conſummatio omnium horum. Re etenim vera, videre non poſſum quomodo inaeſtimabile gaudium circumquaque non habeat, quem tot commoda beatae felicitatis, feliciſque beatitudinis ſine fine circumdant. Tunc igitur et tu iſto gaudio perfrueris, quia nihil vnde gaudere non debeas, habebis. Itaque ſi haberes aliquem, quem vt te ipſum penitus amares, & de cuius bono, ſicut de tuo omnino penitus gauderes, illumque non minori quam te felicitate per omnia ſultum videres, nonne in gaudio eius gaudium duplicatum haberes. Si vero duos, aut tres, ſiue plures huic tibi in amore pares poſſideres, & eos aequa felicitate conſpicuos cerneres, numquid pro eorum numero nō in te multiplicaretur gaudij tui magnitudo. Et vtique cum de amicitia ſuperius ageremus, oſtendimus ita omnes illius patriae ciues amaturos te, ſicut amabūt ſe, & te illos, ſicut tu te ipſum. Poteſtne igitur illius gaudij modus a quoquam homine penetrari, cum vltra mille millia, & decies millies centena millia innumerabiles ibi ſint, & omnes eadem beatitudine perfruantur, nec vllus eorum ſit, qui non tantum de bono alterius gaudeat, quantum de ſuo. Praeterea videntes deum ipſum, ſupra quam ipſi ſeſe amabunt, ipſos amantem, & intellegentes ſe inenarrabiliter plusquam ſemet ipſos illum amantes, in gloria eius, mira, & ineffabili exultatione exultabunt. Gaudium ergo erit eis intus, & extra, gaudiū ſurſum, atque deorſum, gaudium in circuitu, & vbique. & hoc eſt, ſicut putamus, quod, quemadmodum in capite huius opuſculi dixi, deus praeparauit diligentibus ſe. Haec itaque, iuxta quod in-

terim

terim mihi mea aestimatio dicit, quodámodo pôt dici illa beatitudo aeterna, felicitas aeterna cómodorú.s. omnium sufficientia secundum voluntaté, & sine omni indigentia, quam plene habebunt omnes amici dei in vita aeterna. Nec enim volumus adfirmare illam hac, quam digessimus, multo maiorem non esse. Cum igitur iusti fuerint tanta felicitate beati, restat, vt iniusti per contrarium sint inaestimabili quadam infelicitate miseri. Sicut enim istos, iuxta quod, prout potuimus, deo donante descripsimus, mira pulchritudo, velocitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas alacres faciet, & iubilantes, ita illos inmanis quaedam & inaestimabilis foeditas, tarditas, inbecillitas, seruitus, languor atque dolor maerétes reddet, & eiulantes. Sane diuturnitatem vitae, quam isti pro fruendis tantis bonis, summo amore complectentur, illi pro interminabili poena, qua torquebuntur, quoniam illis inerit, summo odio execrabuntur. De sapientia vero quid dicam, non inuenio, nisi quia sicut iustis in gaudium, & honoré, ita iniustis quidquid scient, vertetur in maerorem, & cósusionem. Amicitia vero, qua inuicem pij summa iucunditate copulabuntur, si qua impijs erit, in tormentum eis erit. Quo enim magis quosque amabunt, eo magis grauius in illorum poena dolebunt. Si contra concordiam quid habituri sint, quaeritur, discordiam habebunt cum omni creatura, & omnis creatura discordabit ab illis. Hinc ergo pro potestate bonorum, tanta inpotentia eos sequetur, vt omnino nihil eorum, quae voluerint, possint, & quidquid habuerint, nolint. Igitur pro honore Sanctorum obtinebunt perenne opprobrium. & haec

quo

quo fine claudentur. Vere ſicut amici dei ſecuri erunt, ſe numquam amiſſuros bona ſua, ita iſti inimici dei omnino deſperabunt ſe iam amplius perdituros haec mala ſua. Pro aeterno igitur et ineffabili gaudio beatorum hereditabunt aeternam, & incogitabilem triſtitiam omnes, qui pro inpaenitudine reatus ſui, tranſituri ſunt in ſocietatem daemoniorum.

LECTORI SAL.

A veniam lector aequissime tot vel erroribus, vel dubitationibus nostris. Etenim librorum copia deficiebamur. atq. in Pachomij regula siue praeceptis illis excudendis vnũ tantum, quod habuimus, exemplum parum accurate scriptum fuit. Quare coniectura saepe, ut uides, pro libris usi sumus. Quaedam autem quia uel ecclesiastico, uel Syriaco more dicta uidebantur, cuiusmodi est illud extremum, Confractio uirgae gloriosae de Esaia, pro, Esaiae, temere mutare noluimus. Vt enim in conuertendis Biblijs Beatus Hieronymus interpres Hebraismos saepe retinuit, sic hic fortasse Syriaismos idem conseruarit. Quo uero loco in principio, Sexta sabbati, legis, uel sexta et sabbato, scribendum fuit, uel quare sic dixerit, prorsus ignoramus. Tu uero fruere, ut potes, & quod praestare potuimus, in partem accipias bonam, rogamus. Vale.

